

Zinka Zorko
(Ljubljana, Slovenija)

GLASOSLOVJE V GOVORIH ŠTAJERSKIH SLOVENCEV V AVSTRIJI

Abstract: The so-called Styrian Slovenes are a small ethnic community in Austria near the border with the Republic of Slovenia. After the First World War, in spite of Article 7 of the Austrian State Treaty, Slovenes remained without rights, without bilingual schools and bilingual masses. Slovenian dialect is being handed over from generation to generation via oral tradition. In 1988 founded Cultural Centre of Article 7 for Austrian Styria strives for teaching Slovene and for cultural development of Styrian Slovenes. Therefore, today the Slovenian language is being thought in primary schools in Austrian Radgona, Lučane and Arvež. Slovenian dialect is also preserved in Mlake (Laaken), Radvanje (Rothwein), Gradišče (Schlossberg), on Veliki Boč pri Lučanah (Leutschah) and in five villages in so called Radgonski kot. This language is part of the Carinthian, Styrian and Panonian dialect group. Phonetics of these languages has been studied in Radvanje, Veliki Boč and Žetinci. Radvanje language belongs in eastern Podjuna dialect with Carinthian development of long jat and etymological e into diphthong ie and long etymological o into diphthong uo, long a is being rounded up in wide o, long a is also represented by long reduced vowel. Besides, the change of hard l into w before the last vowel is being preserved too. By Lučane on Veliki Boč north Styrian Kozjak language with diphthong ej for long jat and etymological e and ou after the long etymological o are still being preserved. Interdialectal Slovenske Gorice language of Prekmurje region in Žetinci still knows phoneme ü for u, u was formed from sonant l, long jat developed into diphthong ej, long o and nasal o reflect into ou; vowel r is still preserved in articulation. In consonant system final -m changes into -n. Consonant changes in discussed languages are considered less frequent.

Keywords: Styrian Slovenes, phonology, diphthongs, slovenian dialect, etymological

0. Štajerski Slovenci so majhna nacionalna skupnost v Avstriji ob meji z Republiko Slovenijo. Slovenski jezik je bil takoj po prvi svetovni vojni izrinjen iz šole in cerkve, ostali so torej kljub členu 7 avstrijske državne pogodbe, ki velja tudi za deželo Štajersko, brez pravic. Slovenski narečni govor se je iz generacije v generacijo prenašal po ustni tradiciji in je ostal dokaj arhaičen. Leta 1988 je bilo ustanovljeno Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko. Glavni nalogi društva sta učenje slovenskega jezika in razvoj slovenske kulture pri Štajerskih Slovencih. V Laafeldu (Potrni) je društvo kupilo in uredilo t.i. Pavlovo hišo, ki opravlja vlogo dvojezičnega komunikacijskega centra. Na vseh obmejnih štajerskih šolah naj bi uvedli pouk slovenščine kot jezika

sosedov. Tako se danes učijo jezika sosedov v osnovni in srednji šoli v avstrijski Radgoni, v osnovni šoli v Lučanah in v Arvežu. Starejši prebivalci še govorijo slovensko narečje v krajih Laaken (Mlake), Rothwein (Radvanje), Schlossberg (Gradišče), Veliki Boč pri Lučanah (Leutschach) in v t.i. Radgonskem kotu v krajih: Goritz (Gorica), Dedenitz (Dedonci), Laafeld (Potrna), Zelting (Zenkovci), Sicheldorf (Žetinci). Govori Štajerskih Slovencev spadajo na zahodu v koroško, v sredini v štajersko in na vzhodu v panonsko narečno skupino. Natančneje bo analizirano glasoslovje v govoru Radvanja, Velikega Boča in Žetincev in dodana bodo narečna besedila.

1. Rothwein (Radvanje) je obmejno hribovito naselje v Avstriji na južnem obronku Koralskih Alp. Geografsko se stika s slovenskimi kraji Pernice, Mlake, Bistriški jarek in Sveti Jernej nad Muto. Razprostira se od nadmorske višine 480m do 1184m. Danes Rothwein šteje le 37 prebivalcev, 161 prebivalcev manj kot pred 100 leti. Ukvarjajo se s kmetijstvom, s poljedelstvom in vzrejo krav ter ovc.

Do konca 1. svetovne vojne je Rothwein spadal v slovensko občino Sveti Primož. Po letu 1919 je državna meja odrezala Radvanje od Jugoslavije in najprej je nastala samostojna občina. Po priključitvi k Avstriji se je začelo postopno izseljevanje. Osnovno šolo so pred dvajsetimi leti zaprli, saj je bilo nazadnje le 7 učencev. Starejši Radvanjčani še govorijo slovensko podjunsko narečje.

1.1 V glasoslovju je prevladal jakostni naglasni tip. Dolgi naglašeni samoglasniki so: í, ú, íe, úo, ozka é in ó, široki é poleg dvoglasniškega éa, široki ô poleg dvoglasniškega óa, dolgi á in samoglasniški f. Zapisujemo jih s knjižnimi črkami.

Dolgi i se govori v vseh besednih zlogih. Nastal je iz stalno dolgega in staroakutiranega i. Gradivo: píšem, swíja, zima, híša, lípa, tíca. Slišimo ga tudi v prevzetih besedah: brítóf, cwírn, famílíja, frís, glídí, kíbla, šníder, turkíja.

Dolgi u je refleks za stalno dolgi in staroakutirani u. V položaju pred n zastopa tudi samoglasniški l.

Gradivo: lúbje, lúč, olúp, krúha, kúpa, púnim, žúna. Prevzete besede: lúster, púter, šúhi, trúgla.

Dvoglasnik íe (e se izgovarja polglasniško) je odraz za stalno dolgi jat in za dolgi cirkumflektirani etimološki e.

Gradivo: besíeda, bíeli, gríeh, líep, líes, líete, míeh, mlíeko, smíeh, swíeča, zwíezda; líet, píeč; pred l je nastal iz í: wíele, žíela.

Dvoglasnik úo (o je zapisan za polglasnik) je odraz za dolgi cirkumflektirani o.

Gradivo: búoh, gnúoj, kúost, lúoj, múoč, núoč, núoh (rod. mn.), ostrúoge, plúot, rúoh, srúota, škúorja, šúola, wúos, zapúowed. Prevzete besede: cúo, frúoška, fúoter, púop.

Dolgi ozki é je refleks za novoakutirani e, za stalno dolgi nosni e (z varianto široki ê), za staroakutirani in kratki nosni e.

Gradivo: kméta, zéle, žénin, glédam, imé, pést, pét, pétok, détela, pokléknit, zét; (varianta s širokim ê: prêdem, wêžem, zêbe). Prevzete besede: ésih, héftat, pétl, šéfla, šténge.

Dolgi ozki ó je naslednik stalno dolgega in staroakutiranega nosnega o in zlogotvornega l.

Gradivo: dróg, góboc, golób, klóp, móš, otróbi, pót, rób; góba, kóča, tóča; dóta, nósim, prósim, wóla; bóuxa, čóun, dóuh, póuh, sóuze, wóuk. Prevzete besede: blónt, knóbluh, módl, ófn, zókni.

Dvoglasniški éa (tudi široki ê) zastopata staroakutirani jat in sekundarno naglašeni e: bréaza, céasta, koléana, léato, newéasta, péana, stréaha; méaçem, néaso, péako, réako, téata; mêra, wêra, brême, prêšič, žêna. Prevzeti besedi: léabn, léader.

Široki ô (óa je refleks le za novoakutirani o (cóata, hójaja, škóada)) je refleks za stalno dolgi in staroakutirani a (ohranjen ostane le v zlogih –ra-, -la-).

Gradivo: dwô, hrôst, kowôč, krôl, ôpno, prôh, mlôt, môti (bráda, gláwa, kráwa, tráwa).

Dolgi á je podjunski koroški odraz za dolgi polglasnik, za umično naglašeni o in za kratki naglašeni a.

Gradivo: dán, lán, láž, máh; premákne, wsáhne, wáški; káza, nága, mája; brát, nás, gnáu. Prevzete besede: áncuk, gártl, mántl, páwer.

1.2 V radvanjskem govoru so kratko naglašeni samoglasniki: ì, ù, è, ò, polglasnik (zapisujem ga z e) in à; so nasledniki prvotno kratko naglašanih samoglasnikov ali pa so rezultat kasnejših naglasnih umikov.

Gradivo: miš, nič, nit, sit, tič; (posebnost je diž za 'dež'); jùh, krùh, kùp, çùt, obùt; pùna 'polna', wùna 'volna'; kmèt, žrèm, nèst, plèst; sèno, smèjat, tèlo, tèsto, nèbo; posebnost je oblika rèka 'roka'; çòk, dnò, kròp, škòf, mòški, nòži, òko; kàš | kòš, pàt | pòt; pàs 'pes', na tàše, màgla | màgwa, stàber, màso;

kratki polglasnik je nastal iz kratkega i in kot rezultat redukcije samoglasnikov (pišem ga z -e): šlè, gèr, komèlce, mèbe, nèter, tèti.

1.3 Nenaglašeni vokali so i, u, e, o, a, polglasnik in samoglasniški r. Zastopajo izhodiščne nenaglašene samoglasnike, lahko so tudi rezultat moderne vokalne redukcije, zlasti v deležniških oblikah na -al, -el, -il.

1.4 Soglasniški sistem radvanjskega govora sestavljajo zvočniki: l, w, n, j, r, m in vsi nezvočniki. Zvočnik l se govori pred sprednjimi samoglasniki, bilabialni w pa pred zadnjimi samoglasniki zastopa l; sicer pa v: lípa, píwa, čúwa. Palatalni nj se je depalataliziral v n ali denaliziral v j: škègn, žégnaje; palatalni lj je otrdel; krála, vóla. Sekundarni n se pritika moškimi samostalnikom na –a v neimenovalniških sklonih: Lùkana, Míhana. Zvočnik r se pogosto izgovarja uvularno. Ohranjeni sta skupini čre-, žre-; čréšna, čries. Sklop mn se premenjuje v ml; támlo, sklop m – m pa v n- m: niemo 'mimo'. Pri prevzetih besedah je opazna izguba zvonečnosti: prémza, pùšl.

Nezvoneči nezvočniki so nastali iz izhodiščnih slovenskih glasov, pa tudi po asimilaciji iz zvonečih. Končni zvoneči soglasniki postanejo nezvoneči. Najpogostejše soglasniške premene so: šč > š: góša, hč>č: číra, tl>kl: na klíeh;

dn>gn: gnôr; dl>gl: glîetwa. Primarni sklop dl je ohranjen le v besedi módlim. Pojavlja se protetični h: xása 'osa', hóus 'oves', 'xani 'oni'.

Besedilo v narečju:

Ko sn blá še čisto môla, smo se dáma tak mienili, da so tam pod Rémsnikom na êni kmetiji tôke pèči. V tisteh pèčeh je biu en štíbl, not pa baj krúšna píeč. Tam so živéale žálik zéane. Páurom so svetovôle, kodô mârjo sját, da bôjo mèli líepo síetvo. Na êni paurníji so bli pa mlôdi vírti, pa se je mlôdi virt êni žálik zeani tàk dopôdo. Je pa hódla k jèmu pa mu práula, kodô màre sjèt, kàk màre pri žvíni, da bo méu póune štôle žvíne. An je bógau pa mu je vse najlíepši uspévalo. Líete no líete.

2. Govor na Velikem Boču pri Lučanah (Leutschah) spada k severnoštajerskemu kozjaškemu govoru.

2.1 V glasoslovju je prevladal jakostni naglasni tip. V govoru so znani nekateri naglasni pomiki. Končniško naglašene besede so doživele naglasni umik za zlog proti začetku besede: meglà>méagla, nebó> 'nebo; kratki nagašeni a, e in polglasnik v edinem zlogu so so podaljšali: brát, pást (nedoločnik), cvéak, péas, déaš. Naglas se lahko umakne tudi na predpono: pómije 'pomije', pódrği 'poldrugi', póaznam 'poznam'. V trizložnicah se naglas lahko umakne z drugega na prvi zlog: béjželi so 'bežali so', kópita 'kopito'.

2.1.1 Dolgi naglašeni samoglasniki so enoglasniki in dvoglasniki: íljj, ú|úu, é, ó, ê, ô, éa, óa, éj, óu, á, ár.

Dolgi í se lahko izgovarja tudi kot dvoglasnik ij.

Gradivo: čjmeš 'nimaš', čjira, djjri, hjjn 'inje', hjjndam 'drugam', hjjša, ijnik sn 'čutim', kodj se, ljja, sedj, vljčka 'pomlad; míš, níč, sít, ríva 'bolezni'.

Dolgi ú se tudi lahko diftongira v úu.

Gradivo: čbúu, čúula, Dúuh, glúuh, klúuč, kúura, lúukna, olúup, púubeci, súuh, túuršca; krúh, kúp, rúngl 'pesa', žúpa.

Dolgi ozki é je odraz za dolgi polglasnik v padajočem zlogu, za novoakutirani polglasnik v nezadnjem zlogu, za stalno dolgi in staroakutirani nosni e, za del novoakutiranih in umično naglašeni e.

Gradivo: déjn, léjn, péj 'panj', vés, géne se, léže 'laže', z méno, pésji, ténki, vzéme; devéti, glédam, gréda, jétre, jéza, pést, rép, sréča; détela, poklékni; zéle, ženim, édñ; télo, tésto, so zanéslí, zémlla; so živéli, létñice 'velika noč'.

Dolgi ozki ó je naslednik stalno dolgega in staroakutiranega nosnega o, dela novoakutiranih etimoloških o in dela umično naglašeni o.

Gradivo: góbec, gólop, gósta, klóp, móka, ózek, róka, róp, sósed, strók, tóp; dóga, góba, tóča, mogóče; bródim, gónim, hódim, lómim, módlim, prósim, vóla; glagolski deležniki na -l: nóslla, nósllí, nósle, hódlla, lómlla, módllá, próslla. Prevzete besede: cólerca, klóboh, kósn 'omara', ófar 'najemnik', pólt 'kmalu', tóbla 'miza s posteljo'.

Dolgi široki ê je odraz za kratko in umično naglašeni polglasnik: dèž, nêš 'danes', pês | péas, têš; dêska, mêgla | méagla.

Dolgi široki dvoglasniški éa je naslednik staroakutiranega jata, dela novoakutiranih e in tudi kot varianta širokega ê iz umično naglašenege e.

Gradivo: bréaza, céasta, déalo, léato, péana, povéat 'povedati'; néaso, réako, péako; čéla | céala, rêbra | réabra, téta | téata, žéna | zéana.

Dolgi široki ô zastopa praslovanski dolgi a v nevtralnem položaju: brômar, dvô, glôdek, glôs, jôhat, jôrm, jôsle, klôčit, kôča, lôni, mlôda, môčka, môlo, môti, slôma, slôma, vrôna, žôba, grôta 'postane', ôhteti 'varovati', môtrat, štôla, tôlat 'deliti'.

Diftongični dolgi široki óa zastopa del novoakutiranih o: dóale 'spodaj', hóaja, kóaza, óasn, podlóaga, róaza, potóaka, škóada, Kóadl 'Karel', Oadam 'Odon', cóata, góata, štóas.

Dvoglasnik éj zastopa praslovanski stalno dolgi jat in dolgi cirkumflektirani etimološki e.

Gradivo: beséjda, bléjd, bréjg, cvéjt, čréjz, čréjva, gréjh, kléjše, léjs, léjte, méjstnc, mléjko, séjmeni, sréjda, svéjča, tréjbit, tréjzik, véjm, zvéjzda; léjt, péjč, pepéjla, sméjt; céjgl, špéjgl.

Dvoglasnik óu je odraz za praslovanski dolgi cirkumflektirani etimološki o. Govorijo ga tudi v prevzetih besedah.

Gradivo: bóug, bós, dóumo, kóust, móust, nóuč, nóus, nóuk (rodilnik množine 'nog'), otróuk, stóu, plóut, spóudn; cóu, fróuška, šóušter.

Dolgi á zastopa sekundarno naglašeni o, etimološki a v zlogih –rav-, -lav-, -av- in kratki naglašeni a.

Gradivo: ása, dáma, dáro, gá 'gor', kása, káza, mákra, nága, rása; bráda, Dráva, gláva, práva, tráva, zdráva, mráula; brát, jáz, gráh, stát, šlá, znát,; v množinskem deležniku: so dáli, spáli, stáli, ználi.

Samoglasniški r se izgovarja kot ár: čárn, dárča, hárbet, kárt, márva, párt, sáršen, smárt, várba, várhka 'zgoraj'.

2.1.2 Kratki naglašeni in nenaglašeni samoglasniki i, u, e, o, polglasnik in a se govorijo v vseh besednih zlogih zaradi naglasnih umikov proti začetku besede.

Kratki i se izgovarja kot polglasnik. Zapisujem ga s črko e.

Gradivo: bêt, gnèt, mèš, nèč; áča, àkna, nàči.

Nenaglašeni samoglasniki se izgovarjajo manj napeto in se prilagajajo govornemu okolju. Najbolj pogosta vokalna redukcija je ekanje: bíjketi se 'prepirati se', déalet, íjskeli so, níjmeš, ôhteti, so péleli, prôšeti, so stréjleli, Lúučene; zebiv 'zabela', debíjm.

Prednaglasni a lahko prehaja v o: kodíj se, moceásl, mošíjn, tobléte. Namesto nenaglašene pripone –ok se posplošuje pripona –ek: globádek 'globok', pátek 'potok', šírek 'širok, vîsek 'visok'.

Posebnost tega govora je izpuščanje l-ja v deležnikih: -ala>-aa: je píjsaa 'pisala', pokôzaa, spóaznaa, spúugaa 'zgradila'. Morda je to vpliv koroškega prehajanja l v pred zadnjimi samoglasniki.

2.1.3 Soglasniški sistem se deli kot knjižni na zvočnike in nezvočnike.

Soglasniške posebnosti v tem govoru so naslednje:

- poleg l je znana tudi varianta s trdim l v položaju za polglasnikom (pišem e ali i): cela 'cela', nòsiša, šiša, zgodilo;
- palatalni lj je otrdel: klúuč, kròl, mráula, postéla, vóla, zéle; pojavlja se lahko tudi zlogotvorni l: prijòtl, pôrkl, žgrébl;
- dolgi in kratki zlogotvorni l se je razvil ali v dolgi ozki ó: bóxa, póh, vók ali pa je zlog –oln- dal –amn-: kàmne 'kolne', sàmice, Smàmnik 'Smolnik', vàmna 'volna' 'volna', žàmna 'zolna';
- sonornik v se pojavlja tudi kot proteza pred –u: vùčiti se, vùš|vòš, vùžgati;
- sonornik j se govori tudi kot prehodni glas: bėjži, grójzjde. héjc, kózji;
- prvotna skupina dl je ohranjena v besedah: mádlti 'moliti', védla róaža in v deležnikih: kròdla, jáadla;
- sklop dl se lahko izgovarja kot gl: gléjtva 'dleo', grégl, iz gredl;
- sklop tl prehaja v kl: méakla, réatl 'rekel';
- sklop gl se zamenja v dl: dlíh<glih, méadla 'megla';
- sklop zr da zdr: zdréala jòboko 'zrela';
- pripornik f se govori namesto v pred nezvenečimi soglasniki: fséast se, fsòk, f péjč;
- velarni h so govori tudi kot proteza pred i, a, o: híjn 'inje', híjndom 'drugje', hòjda 'ajda', hàni 'oni', hóader 'postelja';
- sklop sc izgovarja kot hc: kòhci, pròhci 'prasci';
- sklop šč se olajša v š: gòša 'gošča', íjšem 'iščem', kúušer 'kuščar', píjše 'pišče', na tēše.

Besedilo v narečju

A kó sn se lédik píjsala, če zàj, ko sn drúugikrat ožéjena blà? Slúužila sn: pr Vúrbosei sn blà séadn lejt, nô sn blà pr Fóaršneri dvéj léati. F šóulo sn hódla na Svéti Dúuh, na Svéti Kríjž pa v Lúučene dvéj léati. Tàm ko sn domá blà, me níjso píusli f šóulo jíjt, so ròjši štròf plòčali. Pozíjmi žé, pozíjmi. Sn dvéj víuri meála za jíjt. Men cí dáro šló tàm. Nò sn se pa ožénila. Séadn lejt sma nô kùp blà. Nò je pa àn začéu drúuge žéjnske méat pòulenk, té sn pa já šlá, té sn ga pa píusla. Síjna màm, deklíjna je vmárla. Ot síjna chè véjm vlíjko kàj. Štíri votráke mò, tríj so ožéjeni, édn se učíj. Svájo híjšo mójó.

Héniga léata sn tàk pòdla, da so me nô f špitáu pélali, ko sn si nóugo poklòva. Tàm je pa té príjšla níuna, je pa té nóugo mi nòtr namòzaa.

3. Govor v vasi Žetinci (Sicheldorf) v avstrijskem Radgonskem kotu spada v panonsko narečno skupino, in sicer je mednarečje med prekmurskim in slovenskogoriškim narečjem. V vasi Žetinci živi okoli dvesto prebivalcev in večina uporablja slovenščino kot jezik za medsebojno sporazumevanje, pri mlajših pa že prevladuje nemščina. V osnovni in srednji šoli v avstrijski Radgoni se učenci lahko učijo tudi slovenščino kot izbirni predmet jezik sosedu.

Med slovensko govorečimi je veliko prekmurskih priseljencev; njihovi predniki so se v drugi polovici 19. in v prvi polovici 20. stoletja priseljevali kot predstavniki najnižje družbene plasti – kot hlapci in dekle. Izbrani informatorji so avtohtoni Žetinčani, rojeni v letih: 1926, 1955 in 1970. V vasi živijo predvsem kmetje, ki se ukvarjajo z živinorejo in poljedelstvom. Farno cerkev in šolo imajo le v avstrijski Radgoni.

3.1 V glasoslovju je znan le jakostni naglasni tip. Najstarejša naglasna premika: zlâto>zlatô in ôko>okô ter naglasni umik dušâ>dúša so ohranjeni. Naglasni umik s končnega kratkega zloga na prednaglasni samoglasnik je izvršen, vendar se novonaglašeni samoglasnik ni podaljšal: žena, nõga. Znan je tudi umik na prednaglasni polglasnik: fsèhne, mèša.

3.1.1 Dolgi samoglasniki so: í, ü, ú, é, éj, óu, á, í.

Dolgi í je odraz za stalno dolgi i: líst, píšen, svíja, zíma, zíd; e pred r se izgovarja kot i: dvír, kíri, pírije, večír.

Dolgi ü zastopa stalno dolgi u: lüč, lüster, olüpi.

Dolgi ú je nastal iz samoglasniškega zvočnika l (ol): čún, dúgi, kúnen, púnin, túčen, vúk, žúna.

Dolgi ozki é je odraz za stalno dolgi nosni e: glédan, imé, pét, pétek, préden, kléčao, péta.

Dvoglasnik éj je naslednik stalno dolgega jata: béjli, beséjda, gréjh, léjpi, léjs, méjh, mléjko, sméjh, svéjča, zvéjzda.

Dvoglasnik óu je odraz za dolgi cirkumfektirani etimološki o in za dolgi cirkumfektirani nosni o: bóuh, mesóu, móuč, nebóu, nóuč, okóu; góubec, golóub, klóun, óuzek, róuka, sóused, stróuk.

Dolgi á zastopa dolgi cirkumfektirani a: bráda, dvá, gláva, grád, kováč, král, hrást, tráva.

Samoglasniški dolgi í je ohranjen: bíf, grm, prst, vrh, tfd, vft.

3.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki so: ì, ü, u, ę, ɔ, e, zaokroženi ą in samoglasniški r.

Kratki naglašeni ì je nastal iz staroakutiranega, novoakutiranega in umično naglašenega i: ftiči, hiža, lipa, riba, žila; miš, nič, nit, sit, prinas, visiki.

Kratki naglašeni ü je odraz za staroakutirani, kratki in umično naglašeni u: čüti, krüha, küpa, fküp, tü, küpila, stüdenec.

Kratki naglašeni u nastal iz staroakutiranega in kratko naglašenega samoglasniškega l: bùha, dùga, pùna, vùna, pùn.

Kratki naglašeni ozki è zastopa staroakutirani jat: brèza, cèsta, lèto, mèsto, pèna, povèdati, rèzati, strèha.

Kratki naglašeni ozki ò je odraz za novoakutirani etimološki o in za umično naglašeni o ter za staroakutirani nosni o: nõsin, prõsin, škòda, vòla, škõf, kòtel, kòza, òsa, pòda, dòga, gòba, tòča.

Kratki naglašeni samoglasniški r je odraz za staroakutirani r: smrt, vrt.

Kratki široki è zastopa staroakutirani nosni o: dètelca, poklèkniti, srèča, zèt si.

Zaokroženi kratki *â* je naslednik staroakutiranega kratkega in umično naglašene *a*: brâta, krâva, mâti; brât, nâs, nâfčila.

Nenaglašeni samoglasniki so ohranjeni, samoglasniški upad je minimalen, najpogostejši je v soseščini zvočnikov; polglasnik se izgovarja kot *e*.

3.1.3 Soglasniški sistem kot v knjižnem jeziku sestavljajo zvočniki in nezvočniki.

Premene so naslednje:

- *j*– je dobro ohranjen, nastane pa lahko tudi iz *h* v končnici –*ah*>–*aj* kot v prekmurščini;
  - *h*- lahko onemi: lâče 'hlače', lâpec 'hlapec', rên 'hren';
  - sklop *šč* se olajša v *š*: îšen, kûšara;
  - sklop *hč* se lahko izgovarja kot *šč*: ščên<hčen 'hočem';
  - palatalni *nj* je izgubil nazalnost med samostalniki in na začetku besede ali pa palatalnost: kamêje, korejé, pitaje, lobâja, jîva; lûkna, ôgen, skêgen;
  - prehodni *j* se pojavlja v zaprtem zlogu pred –*d* in –*n*: zâjdni, jâjnka, žgâjnki;
  - mehki *lj* je otrdel: kâšel, klûč, krâl, stêla, vóla, zèmla;
  - v edninskem deležniku za moški spol se najpogosteje pojavlja končaj –*a*; gre za vpliv iz prleškega narečja: cvrá, mrá, žrá, nêsa, priša, zdîgna, nôsa, hòda, bîja, vída, trpa, 'meja, zèja, dèla, gûča, çûja;
  - zobnoustnični *v* se govori pred samoglasniki, zvočniki in zvenečimi nezvočniki, pred nezvenečimi soglasniki se preimenuje s *f*: fčêraj, nâfčiti, ôfca, çrêjf, zdrâf, práf, brf, çrf, církef; pred začetnim *ü* je lahko proteza: vûš, vûha, vûsta;
  - ustnični –*m* se na koncu besede premenjuje z –*n*: dèlan, z brâton;
  - zveneči nezvočniki izgubijo zven pred premorom in nezvenečimi nezvočniki: kriš – križa, gròp – gròba, špâjs – špâjza;
  - sklop –*dl*- se je olajšal v –*l*- ali v –*gl*- : jèla 'jedla', gléjtva 'dleto';
  - sled nosnega *e* je ohranjena v obliki méjsenc.

Besedilo v narečju:

Gumilárof Jánči je pri Serébovih hlápec bîja, tû pa tàn od žalosti málo prèveč píja. Pr mízi za jèga nej bilóu plàca. Ko je družína pr obédi sedéla in dôbro jèla, je Jánči s pèson na štèjgaj sèda, pohlévno çàka; vrtíja vûn prišla i na hitro povéjdala: »Já Jánči, na tèbe san gnès pozàbla. Kâj bi ti naj zâj hitro skûjjala?« Sen pa tà premišlavalá pa vûn zjèkala: »Za psà mòran ùtak nèkaj kûjati. Bon váma narédla krúmpišovo žüpo.« Jánči jo je žalostno poglèdna, fsè korájžo fküp pobráu i odgovor dáu: »Ja tí vrtíja, ti nefsmílena, pa ti ne véjš, ka žüpa nêma kûpa?« Vrtíja nazáj k družíni odíšla, Jánči pa hitro f spóudno kléjt smükna, trí pískre jábučnice gûtna. V želóutci mu je búrkalo, v glávi pa kûkalo.

Povzetek

Tako imenovani Štajerski Slovenci so majhna narodnostna skupnost v Avstriji ob meji z Republiko Slovenijo. Slovenci so po prvi svetovni vojni

kljub členu 7 avstrijske državne pogodbe ostali brez pravic, brez dvojezičnih šol in dvojezičnih maš. Slovensko narečje se iz roda v rod prenaša po ustni tradiciji. Leta 1988 ustanovljeno Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko si prizadeva za učenje slovenščine in za razvoj kulture pri Štajerskih Slovencih. Tako se danes učijo slovenščine v osnovnih šolah v avstrijski Radgoni, Lučanah in v Arvežu. Slovensko narečje se ohranja še v krajih Mlake (Laaken), Radvanje (Rothwein), Gradišče (Schlossberg), na Velikem Boču pri Lučanah (Leutschah) in v petih vaseh v t.i. Radgonskem kotu. Ti govori spadajo v koroško, štajersko in panonsko narečno skupino. Preučeno je glasoslovje v govorih: Radvanje, Veliki Boč in Žetinci. Radvanjski govor spada v vzhodno podjunsko narečje s koroškim razvojem dolgega jata in etimološkega e v dvoglasnik ie in dolgega etimološkega o v dvoglasnik uo, dolgi a se zaokroži v široki o, dolgi a pa zastopa tudi dolgi polglasnik. Ohranja se tudi premena trdega l v w pred zadnjimi samoglasniki. Pri Lučanah je na Velikem Boču še ohranjen severnoštajerski kozjaški govor z dvoglasnikoma ej za dolgi jat in etimološki e ter ou za dolgi etimološki o. Mednarečni prekmursko-slovenskogoriški govor v Žetincih pozna fonem ü za u, u pa je nastal iz zlogotvornega l, dolgi jat se je razvil v dvoglasnik ej, dolga o in nosni o imata odraz ou; ohranjen je izgovor samoglasniškega r. V soglasniškem sestavu je znano prehajanje končnega -m v -n. Soglasniške premene so v obravnavanih govorih redkejše.

Literatura

- Logar, Tine (1993) Slovenska narečja. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- Placet, Marjeta (2010) Govor vasi Rothwein. Diplomsko delo. Filozofska fakulteta Maribor.
- Ramovš, Fran (1935) Historična gramatika slovenskega jezika. VII. Dialekti. Ljubljana.
- Zorko, Zinka (1995) Narečna podoba Dravske doline. Kulturni forum Maribor.
- Zorko, Zinka (1998) Haloško narečje in druge dialektološke študije. Založba Zora. Maribor.
- Zorko, Zinka (2009) Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih. Založba Zora. Maribor.
- Blatnik, Herbert (2005) Geschichte und Topographie des Bezirkes, Deutschlandsberg. Steiermärkisches Landesarchiv.